

SATUL ROMÂNESC ÎNTRE MISTIFICARE ȘI DEZUMANIZARE*

DRD. FLORIN VASILE MILIAN**

Abstract: The village as an extended community of the church was the inspiration for many Romanian poets and writers. The simplicity of the place is given by the gentleness of the people and by the close connection they have with God and themselves. The mystification of the Romanian village was the way of being of the people who have always reported themselves to God. If in ancient times the dialogue was the only healing medicine of the soul, in the Romanian village the dialogue was necessary for a close communion between people, and this begins with a simple greeting. Self-help and communion are nothing but ways of spiritualization of the body and nature. All the virtues filtered by the Mysteries of the church become spiritualized. The dehumanization is not given by the media but by the loneliness of the modern man, and this loneliness deeply affects whole the village community. The church remains the main nucleus which has the power to restore the communion between people and settle back the link which existed between houses and streets. The catechesis of the people and the rediscovery of Christianity in simplicity can render to the village the mystery of the divine shadow which is a permanent expectation to be revealed.

Keywords: Church, village, mystification, dehumanization, soul, God.

INTRODUCERE

De fiecare dată, atunci când facem referire la satul românesc, nu ne putem gândi decât la simplitate, modestie și hărnicie. Toate acestea reprezintă de fapt caracteristici ale țăranului român autentic. Satul reprezintă comunitatea mai extinsă a Bisericii, în care poezii, scriitorii, pictorii, compozitorii și-au găsit inspirație pentru operele lor, oferindu-le ca pe o ofrandă lumii. De multe ori cuvintele nu pot exprima sentimentul și trăirea pe care un om de cultură o are în fața simplității. Mistificarea satului românesc, de către cei care au fost inspirați de el, este de fapt trăirea inexprimabilă care a cerut cuvinte mari pentru a putea reda cât mai real aceea trăire. Satul românesc având în centrul ei Biserica, care se înalță deasupra tuturor lucrurilor materiale, este o chemare spre mistică, sau mai bine spus spre spiritualizare.

Biserica este lumea pe fagașul ei corect. Este societatea cea adevărată, care pune în valoare firea omului privit ca persoană sau ființă socială. Fiindcă sociabilitatea sau caracterul comunitar al omului nu se manifestă doar orizontal, ci și vertical. Religiozitatea este sociabilitatea în expresia ei verticală și este direct legată de expresia ei orizontală. Iar Biserica, adică societatea cea adevărată, împletește armonios aceste două manifestări ale sociabilității, cea orizontală cu cea verticală. Astfel, în Biserică omul trăiește comuniunea personală nu doar în relația lui cu aproapele, ci și în relația lui cu Dumnezeu”¹.

Biserica devine mediul cel mai propice al formării omului, chemându-l spre sine însuși, dar nu oricum, ci în comuniune cu aproapele și cu Dumnezeu. Pe măsura curăției sale sufletești, omul privește altfel lucrurile, mai profund, mai aproape de realitate. Sf. Isaac Sirul spune un lucru foarte important și anume că „dacă ești curat, cerul este în tine; înăuntrul tău vei vedea îngerii și pe Domnul îngerilor”². Această privire din lăuntru se va răsfrânge și în exterior, încât vei vedea chipul lui Dumnezeu în fiecare dintre semenii tăi. De fapt „șinta spiritualității creștine ortodoxe este unirea omului credincios cu Dumnezeu, în Hristos”³, iar această unire va face să crească respectul față de semenul tău, pe care îl vei iubi ca pe Cel cu care te-ai unit. Însă această unire nu se poate realiza fără o curăție sufletească îmbălsămată în harul lui Dumnezeu.

Biserica devine centrul spiritualității satului românesc, în jurul căreia se desfășoară întreaga activitate a satului. Toate tradițiile satului românesc sunt legate de marile sărbători creștine sau de tainele și ierurgiile Bisericii. Astfel și tradițiile devin taine, dar taine ale satului care te cheamă spre cunoaștere. Tradițiile, privite mai atent, satisfac pasiunile umane, dar nu într-un mod vicios, ci într-un mod virtuos.

„Părinții răsăriteni își dau seama că pasiunile nu pot fi smulse din suflet, și chiar ar fi potrivnic creației dumnezeiești să fie omorâte. De aceea ei urmăresc nu omorârea lor, ci canalizarea lor în altă direcție”⁴.

Acest rol l-au avut tradițiile în satul românesc, acela de a controla pasiunile umane și de a le direcționa spre spiritualizare. Trebuie ținut seama că mulți oameni de la sat nu aveau carte, și cu toate acestea găseai la ei o înțelepciune înaltă, nepătată de vicii. Astfel înțelegem misticismul și de ce acesta a fost folosit pentru a descrie satul românesc.

* Studiul a fost realizat sub coordonarea Pr. Prof. univ. dr. Dumitru Megheșan, care și-a dat avizul pentru publicare.

² Doctorand, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Episcop Vasile Coman”, Oradea.

¹ Georgios MANTZARIDIS, *Morala Creștină*, traducere de Cornel Constantin Coman, Ed. Bizantină, București, 2006, p. 250.

² Paul EVDOKIMOV, *Femeia și mântuirea lumii*, trad. Gabriela Moldovenu, Ed. Sophia, București, 2015, p. 89.

³ Dumitru STĂNILOAE, *Ascetica și Mistica Bisericii Ortodoxe*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2002, p. 5.

⁴ Dumitru STĂNILOAE, *Ortodoxie și Românism*, seria *Opere complete* vol. VIII, ed. Basilica, 2014, p. 253.

NATURA, TRADIȚIILE ȘI CURĂȚIREA SUFLETEASCĂ, CAUZE ALE MISTIFICĂRII

Mistificarea satului românesc a existat dintotdeauna, fiind exprimată prin diverse poeme, ode sau doine, în care era prezentată frumusețea paradisiacă a satului. Ea s-a accentuat în perioada interbelică, atunci când mai mulți intelectuali au început să elogieze satul românesc și credința ortodoxă. Aceștia au fost numiți de către criticul literar George Călinescu „ortodoxiști”. Astfel a luat ființă un nou curent literar a cărui ideolog era teologul Nechifor Crainic. „Nuanțări mistice ale tradiționalismului se văd la mulți poeți contemporani, acela însă care s-a străduit să dea o doctrină organizată este Nechifor Crainic”⁵.

G. Călinescu considera această apartenență la noul curent literar ca fiind doar de conjunctură, neavând ceva subtil în ea, ci doar o încercare de a ieși din anonimat, printr-o metodă care prindea la public. „Cu această metodă numai G. Coșbuc se salvează ca poet și d-rul Paulescu ca gânditor”⁶. Însă, ceea ce îi scapă din vedere marelui critic literar este faptul că toți reprezentanții acestui curent sunt născuți la sat. Fiind născuți la sat au cunoscut tainele satului, care le-au înmuiat sufletul, iar aceasta nu a putut-o schimba nici școala, nici cultura dobândite mai târziu. Ba mai mult, ei au încercat prin cultura lor să aducă un elogiu locului care a fascinat copilăria lor, și care îi fascinează și acum. Trebuie înțeles că unei laude i se poate opune și o critică acidă, așa precum menționează și marele istoric Nicolae Iorga. Făcând referire la poezia populară, el spune că „se poate trata din punct de vedere estetic, admirându-i-se frumusețea sau osebindu-se însușirile care alcătuiesc caracterele acestei frumuseți. Dacă e vorba numai de apreciere, firește că, fiind chestie de gust, unei aprecieri lăudătoare i se poate opune alta în stare să cuprindă critica cea mai aspră ori chiar cea mai pătimășă”⁷. Tocmai de aceea trebuie acceptată critica lui G. Călinescu, însă trebuie privite și profunzimile acestei mistici. Nu se pot realiza opere atât de bune, doar dintr-o dorință de afirmare, fără o trăire profundă.

Odată cu lăsarea serii, liniștea satului devine copleșitoare, care pe poetul Lucian Blaga l-a făcut să afirme: „Atâta liniște-i în jur de-mi pare că aud / Cum se izbesc de geamuri razele de lună”⁸. Liniștea serii crează spațiul prielnic tainei și parcă glasul începutului de priveghere, care zice subtil „Sculați-vă”, sună în urechile doritorului de taină. Natura crează acest spațiu prielnic tainei, îmbrăcată fiind în haina tăcerii, dar dornică de a se revela celui ce dorește. Natura descoperă pe Creatorul său, în măsura în care omul caută acest lucru. Toate parcă vorbesc dacă este cine să le asculte. Astfel pământul, în viziunea poetului de la Lancrăm, devine vorbitor: „Ca să-l aud mai bine

⁵ George CĂLINESCU, *Istoria Literaturii Române de la origini până în prezent*, Ed. Minerva, București, 1982, p. 873.

⁶ George CĂLINESCU, *Istoria Literaturii Române...*, p. 874.

⁷ Nicolae IORGA, „Balada popular românească”, în *Pagini alese*, Editura pentru Literatură, București, 1965, p. 111.

⁸ Lucian BLAGA, „Liniște”, în vol. *Poezii*, Ed. Semne, București, 1994, p. 17.

mi-am lipit / de glii urechea - îndoielnic și supus - / și pe sub glii ți-am auzit / a inimei bătaie zgomotoasă. / Pământul răspundea”⁹.

Mistificarea satului culminează cu poezia „Sufletul satului”, în care Lucian Blaga consideră că „Veșnicia s-a născut la sat / ... Aici se vindecă setea de mântuire”¹⁰. Luată *ad litteram*, această afirmație ar putea însemna că veșnicia este totul, iar timpul un dușman al veșniciei de care satul oarecum te ferește. „Nu trebuie trasă concluzia că timpul este vreo adversitate ontologică a veșniciei. Dimpotrivă, timpul, observat din peștera minții noastre vremelnice, pare o tainică introducere în veșnicie”¹¹. Deci, cu alte cuvinte, satul românesc este o introducere spre veșnicie, în care timpul își recapătă adevărata sa dimensiune ontologică, aceea de a duce spre veșnicie. Misticismul lui Blaga față de satul românesc se datorează admirației sale față de satul natal, pe care îl vedea ca pe o antecameră a raiului, în care îngerii cântă noaptea în pădure¹², iar animalele sălbatice intră în biserica veche¹³. Prin aceste aspecte autorul arată comuniunea omului de la sat cu natura prin biserică. Biserica devenind un centru al comuniunii liturgice între om și Dumnezeu și între om și natură.

Un alt poet elogiator al satului este Vasile Voiculescu, care vede o legătură puternică între cer și pământ, încât aceștia se combină în mod cel mai armonios unul cu celălalt. Îngerii joacă un rol important în poezia lui Vasile Voiculescu. „Așteaptă lut netrebnic și bucură-te dacă / Vin îngeri din ceruri și poposesc în tine”¹⁴. Poetul face referire la îngeri deoarece în copilăria sa, înainte de culcare, mama sa îi povestea multe povești cu îngeri, iar prin acesta, el de fapt se reîntoarce în copilărie. Doar astfel se explică faptul că însăși văcarul satului devine în ochii poetului înger, „Lin coboară-n sat văcarul / Ca un înger strălucit”¹⁵. Privirea de copil este scrisă cu mintea matură, și astfel vedem cum filocalia poate fi scrisă în câteva versuri. Prin aceste câteva versuri este arătată cumințenia țaranului român. Binențeles că nu putem fi absurzi încât să credem că toți oamenii de la sat au fost angelici, ci după cum bine a surprins Petru Creția atunci când a spus că „în orice comunitate umană și în orice moment al istoriei sale există un anumit procent de oameni ticăloși. Uneori sunt mai mulți, alteleori mai puțini, au o influență mai mare sau mai mică asupra corpului social, sunt, rămânând mereu ticăloși, de un fel sau de altul”¹⁶. Ce a contat pentru satul românesc era faptul că numărul celor ticăloși era foarte mic, astfel încât să nu afecteze buna rânduială dintre oameni.

⁹ Lucian BLAGA, „Pământul”, în vol. *Poezii*, p. 15

¹⁰ Lucian BLAGA, „Sufletul satului”, în vol. *Poezii*, p. 162.

¹¹ Șt. IUSTIN POPOVICI, *Dogmatica Bisericii Ortodoxe*, vol. I, trad. de Zarko Markovki, Ed. Doxologia, Iași, 2017, p. 135.

¹² Vezi Lucian BLAGA, „Bunătate de toamnă”, în vol. *Poezii*, p. 159.

¹³ Vezi Lucian BLAGA, „Semne”, în vol. *Poezii*, p. 189.

¹⁴ George CĂLINESCU, *Istoria Literaturii Române...*, p. 882.

¹⁵ Vasile VOICULESCU, „De la pășune”, în vol. *Opera literară / Poezie*, Ed. Cartex 2000, București, 2004, p. 234.

¹⁶ Petru CREȚIA, *Luminile și umbrele sufletului*, Humanitas, București, 2015, p. 22.

Un rol important în mistificarea satului l-au avut tradițiile și obiceiurile satești care au pornit din tinda Bisericii. Toate tradițiile au avut rolul de a crea comuniune între oameni, iar această comuniune a lor să fie încununată de relația cu Dumnezeu în cadrul liturgic.

„Duhul de comuniune și de moralitate curată izvorâtă din credință se manifestă în participarea satului întreg la datinile legate de evenimentele principale din viața fiecărei familii. Căsătoria e pusă la cale prin pețitorii trimiși de părinții flăcăului la părinții fetei fără ca aceasta să fie de față, ceea ce arată rolul unei judecăți serioase a părinților și a rudelor în realizarea unei noi conviețuiri familiale. Aceasta fac pe tineri și tinere să ducă o viață morală, pentru a nu-și face un nume rău; care le va îngreuna căsătoria. Apoi, la sărbătoarea nunții participă în diferite feluri toate rudele familiei flăcăului și a fetei, ba chiar tot tineretul satului, cu cântece și cu jocuri și cu alte datini de importante semnificații. Tot satul participă la înmormântarea vreunui decedat din sat, toți locuitorii satului participă la parastasele și pomenirile lui. Toți sar să stingă focul ce se atinge de casa sau șura cuiva. Toți ajută pe fiecare în greutate. Satul e o unitate de oameni liberi”¹⁷.

Comuniunea aceasta îi făcea atât de sinceri și de simpli neavând nimic de ascuns. „Gospodăria românului e deschisă vederii oricui, e așezată chiar pe deal, ca să poată fi văzută mai de departe și să poată vedea gospodarul mai departe. Românul se sfătuiește cu mai mulți și peste tot e cunoscut ca un om care nu are secrete”¹⁸.

Prin aceasta se arată curățenia lui sufletească și legătura lui cu Dumnezeu care nu pot exista decât în simplitate. Comuniunea este și un fel de cunoaștere de care țărănul român nu a uitat. Astfel întâlnim așa numiții bătrâni ai satelor. „Bătrânii satelor, împovărați de ani și de înțelepciune, stăpâneau tainele rânduelilor moștenite, pe care le transmiteau la rândul lor generațiilor mai tinere”¹⁹. Această transmitere se realiza pe baza dialogului care nu este altceva decât un medicament vindecător de suflet. Din dorința de dialog oameni au înființat așa numita șezătoare, pe care am puteau-o numi areopagul satului românesc, „în ea toți ajung la cuvânt, fiecare povestește și cântă ceva singur sau împreună cu ceilalți, dar într-o ordine admirabilă, care nu e menținută de vreo autoritate anume, cu asprime, ci de toți în mod natural”²⁰. Tradiția aceasta este de fapt o prelungire a Liturghiei prin comuniunea ce o realizează. Dacă prin Liturghie omul se împărtășește de harul lui Dumnezeu prin dialogul liturgic, în șezătoarea satului omul se împărtășește de semenul său prin cuvânt. Părintele Stăniloae remarcă un lucru fundamental și anume că „românul concepe societatea după asemănarea Bisericii. Concepția ortodoxă despre Biserică s-a infiltrat, pe căi nu chiar așa de greu de determinat, în spiritul românesc”²¹.

¹⁷ Dumitru STĂNILOAE, *Reflecții despre spiritualitatea poporului român*, Ed. Elion, București, 2004, p. 133.

¹⁸ Dumitru STĂNILOAE, *Ortodoxie și românism*, p. 70.

¹⁹ Elena FLORESCU, Adolph CHEVALLIER, *Valea Bistriței-tradiții populare*, Editată la Complexul muzeal județean Neamț, Piatra Neamț, 1993, p.60.

²⁰ Dumitru STĂNILOAE, *Ortodoxie și românism*, p. 71.

²¹ Dumitru STĂNILOAE, *Ortodoxie și românism*, p. 71.

Comuniunea în satul românesc începea printr-un simplu salut care era un lucru obligatoriu. Salutul deschidea comuniunea dintre oameni, arătând celuilalt că-ți pasă de el, că nu e singur, indiferent de problemele sale, iar acest lucru creaa o bucurie. „O vorbă bună, o înseninare a cerului, un râs de copil, un gest de prietenie, un act de îndemânare sau de istețime, o delicatețe a cuiva, mirosul zăpezii, o amintire fugară îi ajung. Sufletul capabil de bucurie este bogat, cuprinzător și cald, deschis către alte lumi și către semenii. Omul care știe să aleagă bucuria nu caută răul cu lumânarea, nu se văicărește cât e ziua de lungă, nu caută la fleacuri, privește lucrurile cu îngăduință și cu zâmbet, nu face din țăntar armăsar. Și nu este niciodată mohorât sau posac, pentru că viața lui este părtașă la lumină, nu la umbră”²². Cuvintele acestea definesc foarte bine starea omului de la sat, care printr-un simplu salut își arată toată bucuria de a-și revedea semenul. Salutul nu era o chestiune de obișnuință, ci era un semn al bucuriei, deoarece acești oameni la nevoie se ajutau între ei. Acest suflet virtuos al țaranului român era filtrat de harul lui Dumnezeu care îl spiritualiza. Omul nu se spiritualizează doar pe sine prin relația sa cu Dumnezeu, ci spiritualizează și întreaga natură. Toate aceste aspecte au dus la mistificarea satului dar nu într-o formă absurdă, ci în forma cea mai reală, având în vedere că bătrânii satului arătau ca niște mistici, atât la înfățișare cât și la gândire.

DEZUMANIZAREA SAU LIPSA COMUNIUNII

Mistica este unirea sau legătura nemijlocită dintre om și Dumnezeu”²³. Iar această legătură „mistică (ascunsă și nemijlocită) între Dumnezeu și om devine realitate (deși în chip nevăzut) prin Sfintele Taine; e îndumnezeire sacramentală”²⁴. Dacă tainele Bisericii sunt dătătoare de har, tradițiile sunt o prelungire a tainelor, însă ele nu sunt dătătoare de har, dar sunt păstrătoare de har cât timp rămân în legătură cu tainele Bisericii. Tradiția păstrează comuniunea creată în Liturghie mai departe și în comunitate. Ruperea omului de aceste tradiții, și în special ruperea comuniunii cu Biserica, este ceea ce noi numim dezumanizare. „Omul nu e complet, închis în ființa lui mărginită, ci numai îmbogățindu-se cu ceea ce îi vine la nesfârșit din viața nemărginită, ca viață divină, fără să se confunde cu ea”²⁵. Ruperea omului de Dumnezeu este o mărginire a sufletului său, ducându-l spre un egoism dezumanizator. Pierderea tradițiilor este dovada că omul satului românesc s-a rupt de taina satului și de comuniunea care-i ținea vii sufletește pe străbunii noștri. Ruperea de tradiție aduce și multă neștiință care este cauza multor păcate. „Căci din neștiință răsare iubirea de sine. Iar

²² Petru CREȚIA, *Luminile și umbrele sufletului*, p. 104.

²³ Nicolae MLADIN, *Asceza și mistica Paulină*, Ed. Deisis, București, 1996, p. 8.

²⁴ Nicolae MLADIN, *Asceza și mistica Paulină*, p. 9.

²⁵ Dumitru STĂNILAOE, *Iisus Hristos, lumina lumii și îndumnezeitorul omului*, Opere complete vol. VI, Ed. Basilica, București, 2014, p. 134.

din aceasta răsare voința de stăpânire asupra celui înrudit după fire. Și din aceasta, reaua folosire a puterilor firii”²⁶.

Șezătoarea satului avea acest rol de a educa și de a potoli anumite porniri necuviincioase ale oamenilor. Dar unde pasiunile se îndreaptă spre păcat, de multe ori, omul devine neputincios în a le îndrepta, neavând nici educația necesară în a o face. Păcatul nu face altceva decât să închidă omul în propriul său egoism, secătându-l de toate forțele sale. Pușkin face o afirmație ingenioasă spunând că „cu cât omul este mai gol, cu atât este mai plin de el însuși”²⁷. Țăranul român în afara comuniunii nu se mai găsește pe sine, nu-și găsește identitatea ci se închide în propriul său egoism. Egoismul este de fapt anularea persoanei și a relațiilor personale, distrugând aceea cărare dintre case, însă toate acestea sunt parte a unei globalizări de care nici satul nu este străin.

„Anularea persoanei și a relațiilor personale, disprețul față de creație, dominația mașinărilor și a structurilor tehnocrate, desconsiderarea și abordarea mecanicistă a omului însuși, cu toate consecințele și complicațiile care decurg de aici, au creat probleme și impasuri nemaîntâlnite... Sub presiunea gravă a unei neliniști unilaterale cosmocrate, nu a fost greu să fie uitată ființa și profunzimea vieții morale”²⁸.

Pe lângă toate acestea, depopularea satului românesc prin migrarea tinerilor la oraș sau în altă țară, reprezintă una dintre problemele cele mai evidente ale satului. Lipsa investițiilor din zona rurală va duce la desființarea satelor românești și coagularea acestora în jurul marilor orașe. Cauza principală a dezumanizării nu stă în globalizare, ci ea are drept cauză păcatul, care este de fapt o lipsă a gândirii, astfel și tradițiile satului devin dezumanizante pe alocuri, deoarece ele nu mai au legătură cu tainele Bisericii, ci stau la baza superstiției și a iraționalului. Horia-Roman Patapievică surprinde un lucru esențial atunci când spune că „nedreptatea nu se petrece că lipsește o lege, ci pentru că omul implicat în perpetuarea ei păcătuiește”²⁹. Păcatul dezbină, fiind contrar firii omului, și aduce multă superficialitate. De fapt superficialitatea este un refugiu al negândirii sau mai bine spus a stării noastre păcătoase, deoarece prin această stare omul consideră pe celălalt un adversar și nu un semen de al său în care sălăjluiește chipul lui Hristos.

„Această capacitate care face din români niște excelenți moraliști (...) are și o parte slabă: mulțumindu-se cu o prindere imediată a realului, intelectualul român părește analiza și aprofundarea. Este aici un defect organic: aproape nimeni nu urmărește până în ultimile elemente un lucru. Nici o idee nu este analizată, nu este desfăcută în elementele ei constitutive, urmărindu-i-se tot firul procesului de formație, sau confruntată cu altele, pentru a i se preciza structura ori pentru a i se găsi locul originar de plecare”³⁰.

²⁶ Dumitru STĂNILOAE, *Iisus Hristos, lumina lumii...*, p.48.

²⁷ Paul EVDOKIMOV, *Femeia și mântuirea lumii*, p. 114.

²⁸ Georgios MANTZARIDIS, *Globalizare și universalitate*, trad. de Vasile Răducă, Ed. Bizantină, București, 2002, pp.135-136.

²⁹ Horia-Roman PATAPIEVICI, *Omul recent*, Humanitas, București, 2001, p. 221.

³⁰ Emil CIORAN, *Singurărătate și destin*, ediție îngrijită de Marin Diaconu, Humanitas, București, 1991, pp.16-17.

Filosoful român Emil Cioran surprinde o superficialitate în gândire, în însăși ființa poporului român, dar care se accentuează prin aplecare omului spre păcat. Este foarte greu să acceptăm această realitate de care vorbește Cioran, însă, neacceptată nici atunci și nici acum, ea s-a accentuat ajungând la dezumanizare. Superficialitatea a produs ceea ce noi astăzi putem numi omul mediocru care devine insensibil la taină, înlocuind-o pe aceasta cu superstiția, pe care o numește tradiție. Emil Cioran îl definește impecabil spunând că „omul normal și mediocru, atașat de lumea înconjurătoare, interesat în frământările meschine, incapabil de a înțelege stările maldivice, nu poate să ierte nimic, fiindcă atașarea de lucruri duce la izolare și la un fals absolutism”³¹. Țăranul român se apropie foarte mult de această definiție, deoarece a pierdut contactul cu taina Bisericii și se regăsește doar în superstițiile sale proprii. Biserica are un rol important aici, prin aceea de a catehiza și de a rechema spre taină pe omul satului românesc. Prin introducerea omului în taina Bisericii și prin însușirea învățăturii ei, omul va părăsi suferința prin dorința de comuniune. De fapt în satul românesc nu tradiția trebuie înviată ci comuniunea dintre oameni, care s-a pierdut. Comuniunea nu face altceva decât să alunge dezumanizarea și să ofere omului posibilitatea de a se regăsi pe sine și odată cu sine și pe semenul său, dar toate acestea în Hristos și în Biserică.

CONCLUZII

Satul românesc nu-și va putea recăpăta strălucirea de odinioară în ceea ce privește tradițiile, însă își poate recăpăta comuniunea, în măsura în care păcatul este înlocuit cu virtutea, iar preotul își înțelege misiunea pe care o are într-un sat pe cale de dispariție, netransformând preoția sa în preoție de duminică, ci implicându-se în modul cel mai real în viața satului. Catehizarea, organizarea de agape, vizitarea enoriașilor cel puțin odată într-o lună, pot constitui metode de a crea comuniune. Astfel se poate prin această comuniune să se dezlege de viața păcătoasă prin iubirea de Dumnezeu și a aproapelui. „Când patimile stăpânesc mintea o leagă de lucrurile materiale și, despărțind-o de Dumnezeu, o fac să se ocupe cu acelea. Când însă o stăpânește iubirea de Dumnezeu, o dezleagă de legăturile lor”³². Esențial este faptul ca satul românesc, atât cât va mai fi, să se reintroducă din nou în taina Bisericii pentru a rămâne viu. Biserica prin tainele și slujbele ei rămâne o oază de lumină în deșertul întunecat al păcatului. Doar în ea satul își găsește calea care duce spre comuniune și mistică și nu spre dezumanizare.